

**Josef Smolík, Tomáš Šmíd
a Vladimír Vaďura (eds.):**

**ORGANIZOVANÝ ZLOČIN A JEHO
OHNISKA V SOUČASNÉM SVĚTĚ**

Brno: Masarykova univerzita, 2007.
204 stran.

Organizovaný zločin představuje hrozbu pro globální bezpečnost a má přímé dopady i na ČR. Jestliže hrubě načrtneme jeho rozsah – organizovaný zločin disponuje zhruba 5 až 10% světového HDP (Napoleoni 2007: 349, Naím 2005: 16) – je zjevné, že se jedná o hrozbu závažnou. A právě studie organizovaného zločinu je cílem publikace *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*.

Výzkum organizovaného zločinu si můžeme rozdělit dle měřítko – makro pohled má jako perspektivu globální procesy a dynamiku, mezo úroveň se zaměřuje na působení organizovaného zločinu v daném státě či regionu a konečně mikro úroveň má jako předmět zájmu především konkrétní organizace a skupiny. Tento sborník zdařile kombinuje mikro a mezo úroveň, globálním měřítkem se, jak částečně napovídá jeho název, nezabývá vůbec, což bude předmětem kritiky později.

Ještě než se budeme zabývat konkrétními příspěvky, nastíníme si strukturu jednotlivých kapitol s výjimkou té první. Článek otevírá historický exkurz dané oblasti a působení kriminálních skupin v ní, následuje popis struktury organizovaného zločinu, popřípadě konkrétních skupin. Dále jsou zmíněny oblasti působení a oblasti zájmu. To dává sborníku koherentní a ucelenou strukturu a umožňuje srovnání mezi různými typy skupin. Na stranu druhou někteří autoři mají určité obtíže popsat zájmy – rozuměj nezákonné aktivity – tak, aby to působilo jako něco více než pouhý výčet. Jelikož v současné době je organizovaný zločin charakterizován

spíše širokou diferenciací aktivit a důrazem na schopnosti a nikoli produkty (Naím 2005: 32), stává se tento výčet v některých případech nadbytečným. O to sympatičtější působí zaměření se například Tomáše Šmída pouze na určité odvětví či v případě Vladimíra Vaďury či Jana Lasáka důraz na specifika jimi popisovaných organizovaných skupin.

Publikaci otevírá příspěvek Josefa Smolíka, který konceptualizuje fenomén, především otázku definice a charakteristických znaků, kde srovnává několik citovaných definic a následně nabízí výčet vlastní. Dále se na organizovaný zločin dívá prizmatem metodologie. Uvádí souvislosti s dalšími sociálními fenomény a navazuje hlubší typologizací zkoumaného subjektu; článek uzavírá prognózou vývoje. Poněkud zaráží pouze jedna věta o propojenosti organizovaného zločinu s terorismem a absence jejich konceptuálního rozlišení.* Celkově nabízí Josef Smolík vzhledem k vlastnímu akademickému zájmu fundovaný popis organizovaného zločinu a pestrou paletu úhlů pohledu na zkoumaný fenomén. Zůstává trochu škodou, že není příliš s jeho poznatky pracováno v ostatních příspěvcích.

Italský organizovaný zločin je rozpracován Pavlou Lokajovou a Veronikou Ranostajovou již dle výše nastíněného rámce. Obě autorky se pouští do poněkud obsáhlejšího historického úvodu, což ve světle toho, že kladou velký důraz na význam krevní msty a zároveň však vůbec nezmiňují vliv arabské vlády na Sicílii právě na mstu, působí poněkud nevyrovnaně. Článek činí velmi zajímavým práce s italskými zdroji, tedy nabídnutí i pohledu domácího. Obě autorky na mikro

* Jejich rozlišení pouze dle v příspěvku zmiňované ideologie přitom nemusí postačovat, viz symbiotický terorismus (srov. Mareš 2005: 24), kriminální terorismus (Strmiska 2001: 14) či nar-koterorismus (např. White 2007: 76–79). Na stranu druhou je nutno mít na paměti, že publikace má za cíl představení center organizovaného zločinu, nikoli jejich konceptualizaci.

úrovni vykreslují až působivé detaily, které však nejsou schopny využít na mezo úrovni, která je takřka opomíjena, čímž vypovídací hodnota velmi trpí. Detaily uváděné u daných skupin jsou často z různých oblastí, což znemožňuje vzájemné porovnání.

Ivana Oklešťková ve své studii mapuje organizovaný zločin v Číně, zaměřuje se na vznik a působení triád a tongů. Sama přiznává, že nelze mezi čínský zločin a tyto tradiční uskupení klást rovnítko a že na zločinu v Číně mají tyto tradiční uskupení spíše malý podíl. Někteří autoři jdou ještě dále a upozorňují, že například pašování heroinu či lidí provádějí čínské skupiny na tradičnějších triádách a tonzích nezávislé. V USA například neexistuje evidence propojení tongů s touto aktivitou na jiné než osobní, nikoli organizační, bázi (Chin, Zhang a Kelly 2001). Článek tuto novou generaci založenou na sítích nezohledňuje. Pokud jej však budeme brát jako studii triád a tongů, nelze proti němu mít výhrady. Autorka předvádí dobrou znalost poměrů a realit a přesně vystihuje nehierarchizovanou strukturu triád a tongů.

Představení fenoménu japonského organizovaného zločinu nabízí Jan Lasák, který se podobně jako slečna Oklešťková zabývá dominantní formou japonského zločinu – jakuzou. Podíl jakuzy na zločinnosti a závažné kriminalitě je rozhodně vyšší než v případě triád. Lasák poukazuje na důležitou charakteristiku jakuzy – především nízkou míru stigmatizace a opovržení ze strany majoritní společnosti, i když i to se, jak autor uvádí, od roku 1992 mění. Autorovo porozumění japonské specifčnosti ilustruje i důležitost, již přikládá vyděračským praktikám – sokajia (srov. Haida 1998). Poněkud neúplně působí vykreslení současné podoby jakuzy, i přes to, že je k tomuto řada zdrojů, se zajímavými poznatky – například transformace jakuzy či vzrůst významu tří největších organizací – Yamaguchi-gumi, Inagawa-kai, Sumiyoshi-kai (srov. Shaikata 2006, Caryl a Kashiwagi 2007).

Velmi vhodně strukturovaně působí práce Tomáše Šmída, jež se zabývá organizovaným zločinem v postsovětském prostoru. Krom akceptování zmiňované šablony přidává specifickou linii, a sice instituci *vora v zakoně* – tedy specifickou subkulturu postsovětského zločinu. Vůči ní vymezuje konkrétní skupiny, ale také organizovaný zločin na mezo úrovni, což mu dává možnost zachytit vývoj fenoménu, stejně jako specifika určitých subregionů. Příspěvek je založen na solidní empirické bázi, ale pouští se i do velmi zajímavých teoretických zobecnění – např. trojúhelník politiky, byznysu a právě organizovaného zločinu. V důležitosti, jež je racketeeringu v tomto příspěvku přikládána, mohl možná autor více předestřít otázku legalizace racketeering provádějících skupin v podobě soukromých bezpečnostních společností (srov. Volkov 2002) a pokusit se tyto entity konceptualizovat, vzhledem k omezenému místu je však absence tohoto zcela pochopitelná.

Vysoký standard drží i článek Martina Laryše popisující a analyzující činnost kriminálních skupin na Balkáně. Precizně mapuje rozmach albánského organizovaného zločinu, stejně jako jeho propojenost s politickými špičkami. Upozorňuje na specifikum balkánského zločinu, jestliže v Rusku tvořila jeden vrchol trojúhelníku podnikatelská sféra, zde jsou to především ozbrojené síly. Organizovaný zločin často nabývá paramilitárního charakteru. Především z toho hlediska je zkoumán i zločin na území bývalé Jugoslávie. Veškerá argumentace je opřena o velký počet zdrojů, jejímž společným rysem je velká aktuálnost, jež dále podtrhuje kvalitu tohoto článku. Vytknut by mohl být malý detail v souvislosti s bulharským organizovaným zločinem.

Na organizovaný zločin v Kolumbii se zaměřuje Martin Hrabálek. Nechybí samozřejmě zhodnocení působení Medelinského kartelu, Kartelu z Cali či FARC a AUC. Dochází k závěru, že organizovaný zločin v zemi

se postupně decentralizuje a rozdrobuje, aniž by nějak došlo ke snížení produkce, právě naopak. V souvislosti s tímto vývojem je škoda, že autor omezil předmět svého zájmu pouze na Kolumbii, pozornosti tak unikají alespoň dvě důležitá centra zločinu v Latinské Americe – mexická hranice s USA a tzv. Trojhraniční území (Tri-border area) mezi Argentinou, Paraguají a Brazílií. Oba případy jsou považovány za modelové v otázce evoluce organizovaného zločinu, nejen v Latinské Americe (srov. Bunker a Sullivan 2003). Až na tuto připomínku, která je však směřována spíše ke koncepčnímu rozhodnutí editorů, ne autorovi samotnému, nenajdeme další výhrady.

Poslední případovou studií je příspěvek Vladimíra Vaďury, jenž se věnuje organizovanému zločinu v západní Africe. Autor velmi vhodně nejdříve organizovaný zločin umísťuje do afrického kontextu. Zdůrazňuje především slabost státních institucí, ale také vliv občanských válek či predátorskou povahu některých nestátních aktérů. Možná by byla na místě širší úvaha o roli neformální či černé ekonomiky v africké společnosti a nechuť některých afrických států se tímto zabývat (srov. Bayart, Ellis a Hibou 1999, Oliviera 2007: 45–49). Dále poukazuje na síťovou formu a často ad hoc charakter kriminálních skupin. Podtrhuje význam Nigérie coby jednoho z hlavních uzlů v sítích globálního organizovaného zločinu. Právě v souvislosti s Nigérií autor věnuje snad až příliš velký prostor nigerijskému specifiku tzv. „419“ (advance-fee fraud), čímž je sice Nigérie nechvalně proslulá, ale tato kriminální činnost rozhodně nemá takové společenské a ekonomické dopady jako tzv. oil bunkering, tedy nelegální odčerpávání ropy (Ghazvinian 2007: 45–53). Ten se však musí spokojit v příspěvku s prostorem mnohem menším.

Důležité je ovšem hodnotit publikaci jako něco více než sumu jejích částí. Tomu ovšem bohužel neodpovídá velmi krátký závěr, který

za prvé plně nevyužívá potenciálu, jež případové studie nabízejí. Za druhé jako jediný se zabývá makro úrovní. Což znamená, že tato úroveň téměř není zkoumána, i přes to, že případové studie a data jimi nabitá k zobecnění přímo vybízejí. I tak docházejí autoři k zajímavým zjištěním: „Lze též konstatovat, že ačkoliv bývá tzv. mafiánský (klasický) typ OZ označován za vývojově vyšší, tak jeho životaschopnost i v éře globalizace není o nic menší než u tzv. manažerského typu“ (Smolík, Šmíd a Vaďura 2007: 203). Toto je velmi důležité tvrzení, které by zasloužilo více rozvést a vyargumentovat, už jen proto, že vystavuje kritiku současnému konvenčnímu vnímání organizovaného zločinu (např. Williams 2001, Naím 2005: 7–8, 31–32). Navíc není jasné, zda to není způsobeno spíše jinou perspektivou a úrovní analýzy. Dále se autoři například věnují kooperaci kriminálních skupin. V oficiální ekonomice jsou náklady snižovány rozložením mezi více účastníků, pomocí strategické spolupráce a kooperace (srov. Brooks 2005: 31–38), a autoři tvrdí, že ve světě organizovaného zločinu dochází k procesu stejnému – opět zajímavé zjištění.

Tato recenze má za cíl nejen poukázat na kvality této publikace – zvláště po empirické stránce, ale zároveň zapůsobit jako určitý stimulum pro autory, aby se nebáli indukce a přistoupili k zobecnění a teoretičtější rovině organizovaného zločinu. Autoři naznačili, že jsou schopni velmi přínosných závěrů a bylo by škoda, kdyby na této linii jejich práce již nepokračovala. Celkově můžeme říci, že se rozhodně jedná o publikaci přínosnou – opět zdůrazněme její preciznost především v empirické oblasti a dobré propojení mikro a mezo úrovně. Publikace dle slov autorů byla koncipována jako studijní materiál pro obory politologie a bezpečnostních a strategických studií. Lze jen konstatovat, že kvalita tomuto účelu rozhodně vyhovuje, zvláště když bude tato publikace při výuce opřena o teoretičtější rámec či studie zkoumající makro úroveň organizovaného zločinu.

Literatura

- Bayart, Jean-François; Ellis, Stephen a Hibou Béatrice. 1999. „From Kleptocracy to Felonious State?“ In: *The Criminalization of the State in Africa*. Eds. Jean-François Bayart, Stephen Ellis a Hibou Béatrice. Bloomington: Indiana University Press, 1–31.
- Brooks, Stephen G. 2005. *Producing Security: Multinational Corporations, Globalization, and the Changing Calculus of Conflict*. New York: Princeton University Press.
- Bunker, Robert J. a Sullivan, John P. 2003. „Drug Cartels, Street Gangs, and Warlords.“ In: *Non-State Threats and Future Wars*. Ed. Robert J. Bunker. New York: Frank Cass.
- Caryl, Christian a Kashiwagi, Akiko. 2007. „The Modernizing Mob.“ *Newsweek* 150, č. 25.
- Chin, Ko-Lin; Zhang, Sheldon a Kelly, Robert J. 2001. „Transnational Chinese Organized Crime Activities: Patterns and Emerging Trends.“ In: *Combating Transnational Crime: Concepts, Activities and Responses*. Ed. Phil Williams a Dmitri Vlassis. Milano: International Scientific and Professional Advisory Council, 127–154.
- Ghazvinian, John. 2007. *Untapped: The Scramble for Africa's Oil*. New York: Harcourt books.
- Haida, Tina. 1998. „Extortion Japanese Style.“ *Business Ethics* 7, č. 1, 2–6.
- Shikata, Ko. 2006. „Yakuza – organized crime in Japan.“ *Journal of Money Laundering Kontrol* 9, č. 4, 416–421.
- Napoleoni, Loretta. 2007. *Teror s.r.o.* Praha: Metafora.
- Naim, Moisés. 2005. *Illicit: How Smugglers, Traffickers, and Copycats Are Hijacking the Global Economy*. New York: Anchor Books.
- Strmiska, Maxmilián. 2001. *Terorismus a demokracie: Pojetí a typologie subverzivního teroristického násilí v soudobých demokraciích*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity.
- Mareš, Miroslav. 2005. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií.
- Oliviera, Ricardo Soares de. 2007. *Oil and Politics in the Gulf of Guinea*. New York: Columbia University Press.
- Williams, Phil. 2001. „Organizing Transnational Crime: Networks, Markets and Hierarchies.“ In: *Combating Transnational Crime: Concepts, Activities and Responses*. Ed. Phil Williams a Dmitri Vlassis. Milano: International Scientific and Professional Advisory Council, 57–87.
- Volkov, Vadim. 2002. „Who Is Strong When the State Is Weak? Viloent Entrepreneurship in Russia's Emerging Markets.“ In: *Beyond State Crisis: Postcolonial Africa and Post-Soviet Euroasia in Comparative Perspective*. Ed. Mark R. Beissinger a Crawford Young. Washington D.C.: Woodrow Wilson Center Press, 81–104.
- Smolík, Josef; Šmíd, Tomáš a Vařura, Vladimír, eds. 2007. *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity.
- White, Jonnathan R. 2005. *Terrorism and Homeland Security: an Introduction*. New York: Wadsworth Publishing.

Petr Zelinka

Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity

Věra Stojarová:

SOUČASNÉ BEZPEČNOSTNÍ HROZBY ZÁPADNÍHO BALKÁNU. KRITICKÁ ANALÝZA KONCEPTU BEZPEČNOSTI KODAŇSKÉ ŠKOLY

Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. 296 stran.

Předkládaná monografická studie Věry Stojarové „*Současné bezpečnostní hrozby západního Balkánu*“ s podtitulem „*Kritická analýza konceptu bezpečnosti Kodaňské školy*“ je nejnovější publikací zabývající se problematikou západního Balkánu v českém politologickém prostředí. Samotná publikace má jasnou formu studie, ve které si autorka klade dva cíle: 1) kritickou analýzu Kodaňské školy nahlíženou prizmatem balkánských studií a 2) analýzu bezpečnostních hrozeb západního Balkánu s časovým omezením od rozpadu SFRJ až po současnost za použití rozšířeného konceptu bezpečnosti (s. 7).